

CREOLE
 CREOLE
 KOGUI
 DAMANA
 YUKPA
 WYUUNAIKI
 ACHAGUA
 ROMANÍ
 BITE ISHAKA
 LENGUA DE DALINGO
 BARI
 TULE KICHWA
 WOUNÁN U'WA
 EMBERA HITNÚ CUIBA
 TATUYO TINIGUA PIAROASIKUANI
 ÑENGATÚ GUAYABERO SIRIANO SÁLIBA
 ACHAGUA
 CARAPANA PUINAVE PIAPOCO
 EDUÚRIA TARIANO CARIJONA KURRIPAKO
 NAMTRIK WANANO TUYUCA KUBEO BARÁ
 YANAONA NASAYUWE DESANO PISAMIRA
 INGA PIRATAPUYO YURUTÍ BARASANO
 AWA PIT. UITOTO TUKANO MAKUNA
 TAIMANO
 CABIYARI COREGUAJE KAMENTSÁ KAKUA YUHUP
 COFÁN SIONA MIRAÑA
 TANIMUKA ANDOQUE
 COCAMA NONTUYA
 MUINANE OCAINA
 TIKUNA
 BORA
 YAGUA

CUBEO

Acuerdo Final para la Terminación del Conflicto Armado

Una publicación de
**La Oficina del Alto
 Comisionado para la Paz**
 y traducida por
MinCultura

YÓPE MÁUTENAHAREVĪ KARÍDE NÉ ÁIYEBAKEDE KÓHIHOVAIYE

itúkubore 6 punto bahú kíkíyebu Colombiaka habóva arú boaípova (FARC-EP) abánai né dobá~ri yavaiyebake, kénobahura bóaino ~kuihárori arú méaro káin~mia mahé kíkíhinore b~ra'harevĪ áiye.

PUNTO 1

COLOMBIA OTÉIYE KĪ~RI HOBÓ~RO KARÍ YÓBORE YÓPEBAKIYEBU: MAMÁRO HOBÓ~RO KÁIVĪ NE MEMÉHINO ĐARÁHAREVĪ.

hobó~ro meméipoeva méaro ne kĪráhiyepe, arú kéteni, bedéova behóteimu a~rí dápia~ri né áinomakaro yópebu:

- Mé kap~ra ~hárama hobó~rore meméni'kĪrívĪre, ñarádavivare arú ~pamíyahuboa kóapa.
- Koríkahabova, káin~mia né yóvara hinó, ~póe'va kóapa né yóva~ri kĪráhiyepe, né meméni ~ái'ye kĪvá~ri arú né kĪrítava méađari kĪva~ri hipókatekĪye.
- Mahátamuya apévĪre mahé kĪváede ~háđovari hipókatenahivĪ.
- mamáro hobó~ro káivĪ ne meménahino, káivĪre dápia~ri né áinomakaro, din~mu ákĪbahú máuteino kĪbéno. Iyé meméiye paré hárokiyebu boaípoeva né améđaino makarore, kĪvábehina ne mauteinomakaro, arú patuke ne meméni améđainomakaro.

I. hobo~ré kĪvá~ri arú aípe memé'hidí áino.

dobá~ri yávaiĪ akémavĪ, níeru kíkíyebu hobó~ro né bohéđarahiye (3millones) etárea bahú, otéiye memévĪre ne hínahiyé, mamár~mĪ (10) pái ih~a b~ino.

- Iyéde hobóroa yópe dakíyebu: (1) habóvake ne tatóiyē, (2) hobó~roare upárivĪre ne bóa~ri tatóiyebake, (3) havéde hobó~roa ne ~heméma'kede, (4) ĩbénina hobó~roare ñhému áiyebakede, (5) bohéđabekĪva hobó~roare kĪváede ne tatóiyebakede, (6) ĩrá~ro hobó~ro kĪvárivĪ kēda korĪhobovare ne híyebakede.
- Apéno kíkíyebu hobó~roa vóino, habóva kadáteiyeke, níeru kĪrĪñamiare híni kadáteino kíkíyebu.

Acuerdo
de
Paz

- hobó~roa (7 millones) etárea bahú m̄hémakiye bu áino k̄k̄iyebu.
- Ñaméma iyé hobó~roare ~hena'hiví, mémeipóeva, meméinomiva ~ái'ye oteiyi~ri dápiaví, nomíva ~k̄rámi upáriví arú máuvare hidí~ri dupívibakaví.
- hobó~ro k̄váriví arú meméni k̄riví iyede eáraharama, (né oténahiyé níeru k̄ríñamia kađáteinoke, mahídipoev kađáteinoke) iyéde k̄vá~ri méaro k̄ráharama (~áiye k̄vá~ri, ~k̄rámi k̄vári, ihéteiyé kibéno arú némahara búenahiyé k̄k̄iyebu.

hobó~ro k̄vari ~póeva né hobó~roare né kot̄váiye bake yobóre arú ~híkua n̄inomú áiví yópe mautekemaví:

- méađaino k̄k̄iyebu bohó~ro ~hék̄ri améina tení koréivire.
- Habotukubia k̄eđaino k̄k̄iyebu yópetá meménahare a~rí hipókateino, ibénita kuinaáheve ~amé'da, káiví ~póeva oteiyé k̄vári ~poeva k̄róre éaino.
- Yópe koríhobovake, meméiye k̄vá~ri ~póeva arú ~póe'yahuboa kóapa mahe hobó~rore k̄riví yópe boróteni méađarahare áiyé k̄k̄iyebu
- K̄k̄iyebu 7 pai íhia bahú memepoevare bohéiri kuhúiyé, ibenita iyé níeru né heváiye memepoevareka koipaikiye bu, kébaru ~póe'va hiétamu.
- ~ai'ye otei~póeva káinoá hobó~roare ekó~ri otébenama, apénoá hobó~ro né ~he'k̄ri makároa k̄k̄iyebu, ibenita yoré káivire níeruke kađáteino k̄k̄ihiyebu.

II. Koríkahobova yópebakiye bu a~rí né hipókateiye.

Koríkahobova 10 pai íhia yóbore, yópetá ~póeva k̄ráharama áino k̄k̄iyebu, 50% otieye k̄ríhevekaví arú yékivábeví kibénama, ~póevare ~kaçino éaino kibébu, ~f̄m̄iva, nomíva arú apé ~póeva né hobó~rore kuinát̄iri k̄variví k̄ráharama.

- irá~ro memeiye k̄k̄iyebu, mároa, ñamíne ~péoi'ye, ~m̄í'daró~ri dekoini tóivaiye, otéiye k̄ríhevekavire arú imáro yóbo k̄rivíremare eávakiye bu, yé háibeda.
- ~póeva né meméni k̄ró~re iyé háibekiye bu, k̄k̄iyebu bueñamia, h̄oiñamía, ~k̄rámia, okó ñúmi kibé káiví t̄rivakaví k̄rí~poeva kuinát̄iri né méaro k̄ráhiyepe.
- Memeí'vire ~hári apé kađáteiyé k̄k̄iyebu arú norémare né bahú kókoçi meméni kađáteino, mahídíví koȳri hipókateino, níeru k̄ríñami kađáteino arú mahé k̄vabekedemare ~haino k̄k̄iyebu, yópe teiví ~póeva méaro ~k̄ráharama.

**Acuerdo
de
Paz**

- meména'hiyede habóva kuinátiri bíraharama, irá~ro otéiye otei~póeva, ~kíhino otéi~poeva kohío~ri né oteiye ihobó~rore méaro hároroi níkihiyepé áivi. Kébaru mamáro hobó~ro káivi ne meménahinore (RRI) koríkahabova yópe káinore níkiyebu a~rí ~kohéino kivi.

III. Koríkahabóva imáro yóbo kirí~póevare máre méaro ~ái'ye kivá~ri kíhára áino.

Habóva dobá~ri yáva~ri hipókatelaharama káino mahé hobó~rore, mahé dobá~rore kirívi mé haváteni, ~ái'ye kiva~ri, yópe hipókatehara ~avé'ke kirívi~re arú ~áu'yai~re ne ihóborore paré oténi hipókatelahiyepé.

IV. hobó~roa kóapa ~hári meméiyebakiyé (PDET)

yékiavévi kirítava~roare, ne behóke téinomákarore arú habóava ne kapbenomakarore arú ~aménateni níeru vóino kíró makárore meméi'ye kikiyebu né kirítava kóapare ~hárita, níeruke kadáteiye maré kikiyebu meméi'ye máumena etákiyepé áivi arú kuiná~pura'vira ~kohéiye ~amé'bu káivi kóhihini dobá~ri borótenita méadari hipókateino mákiyebu né meménahiye, meméiye arú díede ~hári'kuiyede

PUNTO 2

HABÓHAMÍORI TÍONORE KADÁTEINO: MÉARO KIRÁHIVI HABÓ~HAMÍORI TÍO~RI KADÁTEINO.

Méaro kiráhivi áino habóhamíori kadáteino háiviya, kuinayahúboratamu áino kíbéno apé yahúboa dápiayede máre ~hárita bíridaróiyé háivi ~póeva kóhihinití~rí habó hamíori kadátenehiyepé. Iyépe teniburu bohóteiyirí dápiaino mákaro kebékari.

I. ~híkua dápiaino kivári yahúbore apéno tebakiyepé áino.

Kíedainomakiyebu habóteiyiri yahúboa arú pikára (2) bóai~poeva yahúbokavire (FARC-EP) mahídivire ~hári ne haróimara arú inákari kóhihinití~rí yópebakiyebu áino kiríyokare tóivari tíori éaraharama ~híkua dápiayahúboare apéno dápiaino kíbéda. Iyéde ~hárita koríkahabóva yópebakiyebu áiyokare tóivaraharama yahubo kóapakavi né ~hainoita.

II. kikiyebu ~havé apéno tebékiyepé áiye méaro kiráhivi habó~hamíori tío~ri né téiyede.

kíeda~ri hipókatengaharama káiyahuboa ~híkua dápiano kívarí yahúboare apéno tebékipe áiyé, iyé kohíori: a) habódokare arú habódamiáre méada~ri kohíonoke, b) hakótíiyeke, c) koréiyeke arú d) ~hári hipókateiyeke.

Nopédeka kadáteino kíkíyebu yahúboa hipókatei~poevaremare arú ~póevare améina éaiyede hakótíi~póevarema.

III. iyéke ~póeva kuinátiri koreova~ri yóvaraharama

apéno tebékíyepé ~póe'yahuboa ne kóhíhinore arú ne yahúboteni yávareníyede.

káiví ihóboroka ~póeva yahúboa tení hipókatei~póevare ne dobá~ri yávaitava kíkíyebu, áipe aróhe éaráhidi habódoka tóivarahidi maháre koyf~ri hipókatekiye, mahé kóhíhini yávarahiye arú ñiháre kohíbevi iyé mahé arahiye. ihóboroka habóva né yávaiyeba kohió~ri, káiví ihóboro koríkai dobá~ri yávari méadaraharama.

ihóboroka ~póeva né yávaiyede káiyé mahé boróharoiyeke koyíraharama.

habóva voáraharama boróharoiye hínahiyede, buenaharama díede meménahivíre, habóva níeruke kadátenahara yávaiye etákide arú mahé méaro kíede ne yávarahiye.

Náre apéno tebékíyepé áiví kapíraharama Kóhíhivíbakavíre, méaro kirárahare áiyede, díkiéda dápíayede arú náre habíadeoyede kibékíyéde.

hipokatenahiví kíedaraharama, (consejo nacional) ne áinoi kóhíhinaharama, méaro kiraharevi áiví arú mahé hobóroi né yávakiye (consejo territorial) né aino, habóvare yópe éaráharevi a~rí hipokateiyede, iyé kohió~ri: yópe éá~ri meménaharevi ne Kóhíhovaibakede, méaro kirárahare áiyebakede arú náre habíadeobehara a~rí hakótíyede arú púedaraharevi apévíre, apéida yavaivíre, ~híkua dápíari yávaivíre.

Yóka~póeva kapí~ri ~hári'kuhúíye.

Koríkahabóva kadáteiyede kíedaraharama yóka~póeva kapí~ri ne ~hári kuhúrahíyede, koríkahabóva yópe meméhara áino kóhíori mahíkaraharama ~hári'kuhárahivíre arú apé díeke kíkíyebu.

~híkua dápíainoke parí~ro éaráharama yópe memeiye áiví mé dápianoke yóvarahiye.

Koríkahabóva béoríkuhúraharama (consejo Territorial) ne kíeda~ri né meména'hiyede, yóka ~póeva meménahiyede ne kadáteinoke, mahe kée ~hené'boa iyéde meménihipóka téiye kíkíyebu arú apé.

III. me hároe éaráharama ~híkua dápíari hipókateiyede (política) paré né yóva~ri nírá'hiye.

me hároe kikíyebu ~híkua dápiari hipókateiyede ekóiyé, ibenita iyé kaivire kunaitirira makíyebu.

Iyéde dobá~ri yávaiví akémaví, ~híkua dápiari hipókateiyahuboa (partidos políticos) né habómíyie bokébedu, diyáhuboa habodoka(pers. Jurídica) bíhabeharó~ri dié karí yóbore aino kíví. nópeteivívakari díede né nuríe kívákiyede voráharama. díe ~hené'bomika níeru voráharama arú ne yávari hipóka tenahiyede.

me hároe éaráhareví, yópe me hároroke yóvarahareví habó ~hamíoharaví éaiyede áiyé.

me hároeke hipokatenaharama káiví habóre ~hámíoiharaví eáiyede, hóarokavíre ne cédula ~í'yede kaéaiyede kikíyebu me hároroke ne hipókatenahiye. Habóva kiráharama iyéde ~hári kuhúí~póeva arú méaro nkíyepé áiví díede kuhúí~póeva kiráharama.

habóhamíoyede meadaíyede arú mémene oátivaiyede.

Kéedaraharama habóhamíoyede ~hari kuhúiyahubo iyede mahídívike, habóvare yópeta háiví áipóeva, habó ~harávíre nebahí dápiari hipókatenahiye arú me haroroke éaiyede. Ne koyíyede kohío~ri korikahabova ne memenahiye habodokake tóiva~ri tóraharama.

mahé kié kohío~ri dápiari ~híkua dápiari hipókateiyede, habóteiyede yóvaiyede.

me hároe da~rí hipókateni ~hárahárama ne habótenahinore búeiye, ~híkua dápiari yahuboare hipókateipóeva arú nomívale kaéatenaharama, námare ~híkua dápiainoke ne hipókatenahiyepe.

ibenineka ~híkua dápiari hipokateiyede méahinoreke éaréniraharama mahé mé kíkiye áiví.

16 pai yahúboa kéda~ri bíreniraharama kámarakaví habóva ~hamíora hiví, píka~rimia'ke (dos períodos), bóaipóeva ne ~améina'éáihevea bákede, arú karí habóva ne eábe bákede.

PUNTO 3

BEHÓKE TÉ~HARA'VIABAKE KÉNORA KÚINO

Yópe maútenahareví, mahé behókivaede kénora dahókarahareví (CFHBD) arú mahé behóre dahókaino(DA).

Kénora mahé máukivaede arú mahé behóre dahókarahareví akémaví (cfhbd) iná korikahabóva hiná çurárava arú makárokaví bóaipóeva (FARC-EP), yópebakiyebu ne áiyebakebu mahé hobóro kuinátirí, ~póeva máre kéda kiríví hidóharo kibéda.

Yópetehareví né áiyebake kuinátirí etáru behóteiyé kibébu arú kári médata bóaipóevamakaví (FACR-EP) mahé ~héneboi méateni kiráharama.

**Acuerdo
de
Paz**

Behódahokaiyede hakópí~poeva díede mahídivi baráharama (Organización de Naciones Unida) ONUkavitamaraharama díede hakópíivi, kéteni dié behóbakede hatío~ri ~enúvari ~póe'hitoria da~rí núvaraharama.

Kónora behóke tebénaharevi a~rí né boroteino mákaro (FARC-EP), kuinátiri n~kíyepé áivi 22 paitavaroa epékemav~ né obebeharav~ara né kírahino(ZVTN) arú 6 pai tavároa bakiyebu obébe ~hara'v~ara né máuteni kírahino (PTN).

Kébaharori áitukuboa 7 bahúbuya (capítulo) arú 25 bahúbuya koyí~ri b~ri daróino (protocolo) díeke tóiva~ama~da kénora behóketeinore dahókaraharevi áino(CFHBD) arú mahé behóremare (DA). iyebakiyebu né koyí~ye kenora dahókaraharevi (CFHBD) arú mahé behóre dahókaino (DA). íyébakiyebu né koyí~ri b~íye.

I. b~ri daróiyé

- kíviya ~hará'via kóapa meménehino arú yé váibeda 180 ~hará'via bahubakiyebu mahé behóre dahóaka~ri ~háraharevi né áinomakaro (CFHBD) arú (DA).
- Kívi áipe~aréhídika áino, áipé~ari ~háre n~ré n~inomakidí áino (MM&V) arú çuráramare áipe ~áróhe méateni kírahídi né kíró yóbore.

II. Yópebaharo~ri CFHBD arú DA.

- Iyébakiyebu mahé áinomakarore ~améno tení tebénahiyepé 35 punto bahúbuya kénora behók~ro ~kúivi né áino (CFHBD) arú (DA) nómya koríkaka~ro báhú MM&V káivi né meména hinó.
- Boróteni méa~aiye bákede ~amétéinomou áinotamu mahé CFHBD arú DA né áino makaró'pe n~hárori áino arú íbéní kíriv~re máre ~améno tení n~ino kíbéno.

III. áipe ~aróhema'kidí, áipe ~aréhídika arú ápe ~aivibá a~rí ~háre n~ráhino (MM&V).

- Iyéde meménahivi yóbekiróamu: koríkahabova, ONU arú FARC-EP inámu boróteni méa~aiye bákede ~hári koréi~póeva méaro n~ivi a~rí ~háiv~i né áino mákaro pédeka CFHBD arú DA méav~i ái~poeva kívá~ro, arú inávakari báraharama ~améno n~inorema méa~ari ka~áteivi arú inávakari bárahárama CFHBD arú DA ~améni n~inoremare méa~ari ka~áteivi, bíhainomu a~rí koréivi.
 - ONU kávi Comision Internacional arú MM&V áinore(CI-MM&V) inámuya meménahivi ~opó, ~opó~abea arú húaidia bóai~poeva né híye bákede hevárahivi né boróteni méa~aino mákaro pédeka.
- MM&V meméino apéno ~amévi koríkahabova káiv~re kuinátiri ~háraharama áinomu yavéino kíbéno.

IV. hobó~ro né n~ráhinore ~háino.

- áipe ~aríta bóai~póeva FARC-EP né kíritavaroa bakíyede éarahidikana (ZVTN arú PTN) arú çurárava maré né koréni kírahino.

Acuerdo
de
Paz

- Norémare áiví, áipe ~arohe o yé páiye meméni kiráhidika ná 180 pái ~hára'via né koréovaino mákarore.

V. ~havé apéno páino váino kibéno.

- Iyé CFHBD arú DA né meméi ~hára'viare apéno páino vaibékiyepe a~rí dápianomú iná habóva, MM&V arú DA kávi FARC-EP arú çurára kávi né méaro vaináhino.
- Arú áipe ða~rí ~opóre, ~opó'ðabea arú húaidia né heváiye de n'vara'hidí, ~ároita díede epéino kíkíhidi, ñamé díede korénahidi kári bóai~póeva FARC-EP kávi né híni hebéni yóbore áino.

VI. náre háiede kiró. (Logística)

- Kái~hie yé háibeda kíkíyebu, iná ZVTN, PTN, MM&V arú habóva ména meména hiyépe dí~hárviare CFHD arú DA méaro kíkíyebu.

VII. behó dahókaino (DA).

- Káiye bóai~póeva FARC-EP behókivae bákede né dahókaiyede áipe háiri áinomú, díede ma'hídivita máraharama koréovavi, díede epénahinore vo~rí tenáharama arú yóbore áipe ðáiyebakidi aráharama.
- ONU kávi yópe ~áméví áinoi kibékiyebu, káiye behóre hevaraharama arú bóai~póeva FARC-EP nó yóbore ~háikohena hárama din'ímíta MM&V káivire koyíri dáraraharama méaví áiví, havéta DA n'iví kénoramú aino kíkíyebu.

Iyé CFHND arú DA áiyíromú kénora colombiare arú FARC-EP né behóteino mákaro ~kúiví áino, kéteni iná bóai~póeva bíha~ri t'ráharama ketení nó yóbore méateni kiráhivíbuya.

INÁ BÓAI~PÓEVA MAKAVÍ FARC-EP NÉ BEHÓRE DAHÓKA~RI KOPÁIVÍ NÉ HÍEDE ~HÁRI MEMÉIYE, ~PÓEVA'KE MEMÉI'YE ARÚ HABÓTENO DOBÁRAHIYÉ.

Iná makároi boarékuiví bákaví behódahoka~ri kopáini kirádaivire né hipókateni meménahino irárotamú, dápiaino kíkíyebu bóai~póeva hiví né yóvaimara kaiví meméino mákiyebu ~póeva'ke né mé kiráhiyepe né kiró kóapa méateiyede irívíbuya, kébatekemaví m'há áino kibéno.

FARC-EP kávi né kopáini edári kiróre dápiadama náre kóapa méateni kiró ñamé karí~hovame'da, ména kí~rí tenáhino.

Nomívare máre kadáteni dápiaino k'iví né dápiari iró'peta arú yópe méatenahare né áino mákarope.

**Acuerdo
de
Paz**

híedovare FARC-EP bóainoi níváimara mákavíre náre hakópaiyovaiyede yóbore méaro kapírí kadáteino kíkíhinomuya, náre koríkahabova ~kohéí'yepeta hakórahivíbuya (ley 1448 – 2011) ~póeva bóa~ri kuhúimarapeta, né bikíva kívarivíre né devaita eáva~ri náre yé háibeda

Habótenahiye kóino

- Behódahokaino yóbore bóai~póevamare FARC-EP habóteni hipókateiyímaeda yahúbo tení méa'dai ~kóheni bóha~ri námare habó~hamíoi ~hára'viare ko~rí habóteni hipóka téiyímaeda.
- Yahúbo tení meména'hiyé bohéede bohédarahiví ~iná'hivíbuya díe níeru kírítukubíai voráharama né yahúbo tení méa'dai ~hará'vii Julio avíare 19 ~hará'vire 2026 báhi 10% búya né ináhiye arú 5% ihá kóapa ináhivíbuya né tóiva~ri ~háedovara'hiyede julio avíare 19 ~haravíre 2022 bahí.
- Congreso áinoi habóteyiriví tóiva~ri ~héov'vii bákaví apéví nákaví kuinátírí meména hivíbuya, arú 5 páiví ~hamíori évabeví náre koríkahabova amído~ri ~hamíora ~hárama.

meméiye arú ~póevare ~hari koréino eáino.

- Kébakiyébu né áiyebake bubá~ri nahúari burú yóbore kíedanomuya CNR de pikára koríkahabova hiná arú pikára FARC-EP hiná, inámu káiyé né meménahiyede ~hári koréni hipóka tenahiví, yópe bákiyebu meméiye náre a~rí hipókateiví.
- Meméiye arú ~póevare ~hári eáinore máre kíkíyebu: bóai~poeva FARC-EP káiví áipibahúba áino (CENSO) meméiye kóapa béori tóivaye, níeruke kuiná bahúru meméi'yede kadáteino, kuinákíre arú yahúboa tení, kírítava~roare méadarí kíraraharama áino níeru híno kíkíyebu 90% piká ihá bahúra hótukubiare níno, kírámia, yahúiyé, búeiye kíkíhiyebu náre.

YÓPE MÁUTEKIYEBU ~HAVÉ NÁRE APÉNO TEBÉKIYEPE ÁIVÍ ARÚ KUHÚYE KÍKÍYEBU MAHÉ ~HENE'BOI YAHUBOA TENÍ ~PÓE'BOI~PÓEVA KIRÁHAMA.

Né yópe máutena haréví ne áiyebake káivíre máhé hobo~roa kavíre kapírí méadarí kadátenahareví akémaví; mé hároeke kapírahareví káiví yahúboa tení hipókateivíre arú ~póeva améno nívíre kadáteiyede máhe hobó~roa'kede; apéno tebékipe áiyé kíví káiví ~póe'yahuaboa ~híkua dápia~ri hipókateiye, mé kapírí kadátehara makarokaví bóai~poeva mákavíre (FARC-EP) né máumehiena ko~rí hipókateinore mahé ~hené'boi méa'tede nívíre.

**Acuerdo
de
Paz**

Iyé yópe mautenahare né áiyebake kíkíyebu, mahé ~héne'boi kó~rí ~póe'boai~póevare, póeva ~améno nívire kadátei yahúaboare, paramitareva pinídii yahubo teivibakavire ~améina téivire arú náre kadáteivire kuhúrahare akémaví arú kaiví iyéke yópe mautenaravire mahá méaro kiráhareví né áiyebake hí abéni kopíteivire kuhúrahareví áiyekíví.

Koríkahabóva kíedaraharama ~havé mé kíede apéno tebékiyepé áiyede kapítukubire.

Yó kápí~póeva koríkahabova né dobá~ro habótukubí bahúbakiyebu yahúboatení ~póevare bóai~póevare kuhú~ri hebéni hipókateiyede kívá~ro iná behóre dahóka~ri máuteni méaro kiráhaevi né áiyekíví bákede hí abévíre.

Habóvake koyíri adáitukubí

~havé áiyekohíori máunena bóa~ri kuhúraharama behóre dahóka~ri máuteni méaro kiráhareví né áiyekíví bákede hí abé~dahuboare.

Policía parí~ri yahúbokaví

Iyáhubo bakiyébu, yahúboatení ~póe bóai~póeva, behóre dahóka~ri máuteni méaro kiráhareví né áiyekíví bákede hí abéni máuteiví bakaviré kobó~dova~ri hebéna hiyé.

~havé káiyeké policía téiví né meménahiyé.

Iyé kóhiori káiyahuboa ~híkua dápia~ri hipókatei~póevare ~havé méaro kapí~ri kuhúrama arú makárokaví bóai~póevamakaví (FARC-EP) méateni kiríví né ñíhamare yahúboteni ~híkua dápia~ri hipókatenahiví áivirema arú ape yáhuboa, mahé kirí~henebokavire má kadáteiye kíkíyebu.

Yóvaitukúbua bahúbakiyebu (4Ds) iyéde kíváro: ~kohéna'hiyede arú habótukubía méada~ri kuhúiyé, méada~ri hakótíyeyé, kápíyeyé arú méada~ri ~hári kuhúiyé. iyé kóhio~ri daráharama iyéde:

- ~havé ~póe'kire arú yahubo ~póevare kapí~ri ~haiye.
- Kíkíyebu habótukubía péno paríe, ~híkua dápia~ri hipókatei~póevare kapíyeyé.
- Presidente ~kohéimara daróimara kíaharama.
- Makárokaví bóai~póevamakaví karí kóhíhiví arú nákví né behó dahokarahiyé hipóka kiríví nákvíreka, né ~híkua dápia~ri hipókateiyírívire (FARC-EP) méada~ri kapí~ri hipókateiye kíkíyebu náre hidóhari hénebore.
- habótukubí kíkíyebu UNP áinore ~havé mearo níviyede kapí~rí hakótírahíyeyé.

**Acuerdo
de
Paz**

- mahídi~póeva dobá~ri ~háraharama ~havé méaro níyede arú kapf~ri hakotiyede.
- Yahubo tení ~háraharama ~havé méaro níyede arú kapf~ri hakotiyede.
- Meméni hipókaténaharama né méateni kiráhiyede, mé kirahiyede arú náre habíadeoiyede hakótirahiye.
- hárokíyebu né bahúmika hakótí~ri méada~ri kiráharama.

Káiyede yópe éá~rí meménihipókateiye kíkíyebu né ~havé méaro níráhiye arú kapf~ri hakótíiye mahé hóbo~ro káviere imároare arú né yahúboteni hipóteiyede.

díebakíyebu mé hároroke né voiye ~havé méaro níráhiye arú kapf~ri hakótíiye mahé hóbo~ro káviere imároare arú né yahúboteni hipóteiyede.

Kíkíyebu né méedahara áiye arú yahúboa teni ~póe'boi~póeva kíede ~hári'kuíye.

Iyé kohí~ri máumena kopítenaharama, kébaru ~havé áiyetamu mé né ~hári'kuíye máhare mahé hobó~ro kirívire né abúhuiyede, habókíi ~póeva paríroke kopítenaharama né maháre ne abúhuiyede.

Koríkahabokí iyéke ~hári kuhúhara arú vo~rí ~hári kuhúhara mahé hobó~rokede arú maháre korénahivi.

~havému maháre korénahiye kunátiri etákiyepé áivi kíedaiye kíkíyebu iyéde vóiví né áiye, iyéke meménaharama né áiye, arú apenímí mihé'bahumia miháre ména nímédu méadahebu áiye.

Mé hároeke koyf~ri hipókaténahiye arú maháre ména hipótabevire kuhúíye.

Habótukubíá mé hároroke meméni hipókaténaharama áiye.

PUNTO 4

PÁTU ARÚ APÉ ~AMÉNE OTÉIYEKE ~AMÉDAINO MÁKARORE MÉADAINO

Koríkahabova arú bóai~póeva FARC-EP yópe báharo~ri né áino mákaroke iyéde kénora pátu arú apépaiye ~améne otéiyede dahókara haréví akémaví arú áipe inámare oteni, ~etá iní bohédeare kukémari arú yéketa níerure hóakemari né yópeteni eáíye bákede áino.

Koríkahabova daróra ~harama iyéde ~améne meméiyede harúvara haréví áiyede kéteni tutúro tenahivíbuya arú bóai~póeva iyépe né téiye bákede méada~ri náhua~ri hipóka tenáharama.

**Acuerdo
de
Paz**

Yópebaharo~ri a~rí né boróteiyebake kivi yóbekiroa bahú: ~améne oteye kiróre méadahinó, pátu ~etáre núipoevare méada~ri kaáateino arú ~améne oteyeke ~etá iní bohédare niri haróiyede harúvaino.

I. ~améne otéiye kiróre méadaino.

~améne otéiye kiróre méadainore né boróteiyebake yópe áivi.

- ~améne otéiyede harúvaraharé áinore memékitukubire kíedaino kikíyebu (PNIS) arú yópe meména ~harama imároa yóboi kirivi né áino mákarore hakóino (RRI)
- Yópe daráharevi ~améne otéiyede harúvaivi arú bedíova né dúa~ri burú yóbore otébeni hobó~rore meméipóevare máre iyépedeka dahára a~rí, apeno, korikahabova máre kébaharori né áino kuinátiri teni ~póevare káivi kóhihova~ri koyí~ri máumena né kaáatenahiyepe.
- Yópe daráhare áinore káivi ~póeva'ke kóhihini da~rí meméiyede daróraharevi áino (PSDA).
- ~kíhino otéiye kivári ~póevare, arú améina téivire méadara hinó kikíhinomuya.
- áipe téiviba áinomuya parques nacionales hóaro éaino maiyóharore arú ~póeva yáiri~hié kbénore
- iyétamu híno a~rí daróinore ~hárahinore méada~ri meména hinóre (PNIS).
- Máumena hobó~roare né ~húadia kbóba kotívaiyede né ~húaiyebake arú húadia pobébakede ~háre kúri hevá~ra hivíbuya.

II. pátu ~etá núiye.

Pátu ~etá núiye yopé bakiyebu né áinomakaro Salud Publica kakáivi né meméinomuya arú korikahabóva vaibéda ~háí'ye ~háiro.

- Korikahabóva iyémátiye meméitukubia kíeda~ra hivíbuya káivi ~póeva kóhihini dápiari yóvaino, arú imáro mahíova~roare máre kaáateino arú nini áinore máre kíeda'ri, yóbore kári díede méaro nini a~rí bueni ~háino.
- Kíedaino makíyebu káino Colombia káivire pátu núipóevare ~hári kuhúri kaáateino kikíyebu.

III. pátu ~etá meméni arú bohédari téinore méadaino yópebakiyebu né áinomakaro.

Pátуре meméni, bohéda~ri haróri díeke níeru hóari téi~póevare tató~ri tenáhinore né boróteiye báke:

- kohédaka né meméni daróiyede bédíova kuhú~ra hiví iná bóa~ri haró~póevare tutúro da~rí kuhú~ri ~heni náre ñeméni tükubii bíeni adaino kikíhinomuya.

- Kuhúrahivibuya né kivaé bákede tatórahivibuya arú níeru hóaino kibéno.
- Kuhúrahivibuya pátu ~etá ináhiyede né bohédai ~póevare arú díede apéno vo~rí darói ~póevare pátu ~etá ~kúí'khiyepé áivi.
- Pátu ~etake níeru éari ~améina téi~póevare kuhúra hivibuya.
- Apéno hobóroaka habóva kohíhini boróteni dápiaino kiví (ONU, OEA, UNASUR, CELAC) káinokaví né kóhihinore borótena hivibuya yé háiri maháre aráhi.

PUNTO 5

Yópe mautenahareví ne bóanimire ~améno éáimara mákavire

iméke káiyé ~have yávaiyede hipókaténahareví, kuinátiri mé kiráhiye arú díede piké éabéna hinóre

I. imékede ~hára'hareví:

yóké arú apenoke kuinátiri me kiráhareví áiyé kikíyebu, iyébu dié yópebakiyebu áiyé:

- mé kohíro ~hadovaino kadáteiyeye bóanimire ~améno váivibakavire.
- ~havé etávaino ~hadovaino né éáiyebakede.
- ~havé méaro níkiyepé máhé kuinátiri mé kíede yóvái~póevare.
- Kadáteiyé kikíyebu ~havé mé ~póeva né kiráhiyede, kénora méateni kiráhareví aiyede, kénora piké boabénahareví áiyede.
- Káiyé kohio~ri: iyéke apé mahé kiráhiye kuinátiri etá~ri hipókatekiyebu.
- Háikiyé: ~áro yopé kuinátiri mé kiráhareví áiyede háiroke hipókaténaharama aménina kíede piké abenamú áivi, yópe apé ~have áiyede ~kóa'haro~ri kadáteiyé a~rí díede méadari nahuayede.
- káiyé i~hára'vike: kuinámemía hipókateino kohio~ri dí~haravimika kuinátiri kadáteiyede híye kikíhiyebu, kaivire bóainore arú bóihenebore ~améno váivibakavire ~havé iyé náre háivi áiyede.
- Yóvaiye: bóiharaviare améno váivibakaví né hipoátei ~haraviare kuinátiri yóvaraharama.

II. iyéke kóhio~ri iméne hipókaténaharama.

1. ~have né aiyede, kunatiri mé kiráhareví arú piké boayede éabénahareví kénora méne ~koa'haroiyede hipókatei yahúboa kiráharama.
 - Obebenímia ~híkua yahúboa kiráharama mahé hobó~rore né boi~haraviare ~améno váivibakavire vo~rí kadátei~póeva náre ~havé méaro kohíro etákiyepé áivi.
 - iyéde vokíhiyebu:

- o né téiyebakede mé ~kóaharori nahúaiye
- o koréovari koyí~ri kađáteiye kíkíebu né bóaimara makavíre, ñaméha matekema nuríe arú yóbo hárobada kiríví né boaiharavíre ~póevare ~améno dáivíbakavíre arú káivíre ~póeva iyéde váiví bákavíre.
- o Mahé hobó~roi méaro kiráhareví áiyede bíraharama.

2. kiráharama me mahídi yahubo né bóai~haravía ~póeva bíhaivíavíre voráhiví.

- Diyahuboakaví mé mahídi ~póeva maraharama, apéví habóva p~enokaví ~híkua née n~eru kívá~ri meménahiví.
- Né meméiye vóiyebakíyebu ~póevare né bóai~haravía bíhaivíbakavíre arú nópe téni bíhaivíbakaví hivíre ~havé náre koyí~ri díe bohé káiyeke kađátana ~hárama.

3. Kíkíyebu ne ~améi'đaiyebakede ~hari'kuhúiyé mahé méaro kiráhíyede vóiví.

- Kíkíyebu ne ~ameina đayebake ~hárikuhíyeyé mahé méaro kíkíyede (JEP) ne ~améi'yebakede ~hári'kukúino, koríkahaboba ~kohéino kuinátí~ri vóiyé kíkíyebu, ména tebéví m~há áino arú díeke né bóiharavíare ~améno dáivíbakavíre dahókara méameví m~há aráharama obédi ~póevare bóaivíbakavíre.
- Kébaru iyé kóhiori kađáteiye vobénama iná né bóai~haravíare ~póevare améno dáivíbakavíre, kuinakíi m~rare hebéivíbakavíre, bóai~haravíare ~améno đáivíavíre, ~póevare ~héninívari bíeni ađári améno đarí yáhuivíbakavíre, ~henínívari bóa~ri harúvaivíavíre, nomíavare aménoke nóeteni yahúivíbakavíre, ~póevare kúhu~ri darórovaivíbakavíre arú hiédo~hinare ~héninívaivíbakavíre.
- Iná apéví né bóaiharavíare paré ko~rí kađáteivíavíre 5 o 8 pái ihía bahú náre hakótíyeyé kíkíyebu arú ~póe'yahuboare ne meméiyéke kađátenaharama. iná bóainímia ~póevare améno đaivíbakaví hí abevíre, ne đaiyebakede yavéivíre, diní~ri m~háreka batekemaví a~rí 15 o 20 pai ihía bahú náre ñeminitukubíi bíeni ađaraharama.
- Iye (JEP) né áiyé méméni hipókate~póeva magistrado habóba báraharama, náre pápa habókí ~kohémara, sala penal del corte suprema káví, onu káví, Centro Internacional de Justíia káví arú sistema Universitario de Estado kávíbarahara iyáhubo barahivíre ~héiví

4. Iyé mé hároe kohío~ri káiyede meméni bíraharama mahé méaro kiráhíyede.

- Kénora mahé bahí bóa~ri dahókarahareví né áino, norámakiyebu koríkahabóva káivíre ne améno đaivíbakavíre né karí kađátani bíiyede hipókateino.
- Iyé apé kíkíyebu, yópe máutenahareví karíde né áinomakarore kíkíyebu ~havéneka batekemaví né aíye, keteni díeke máumehiena díeke kađátenahiví aráharama iná bóaharavíare améđaivíbakaví kađátenaharama né meméiyéke káino mahé

**Acuerdo
de
Paz**

kírókebakiyede, dupívibakavire hakópaiyovaino, né hobó~roare tatóiyebakede hakópaiyovaiye arú né bóai~haraviare çío~ri mamateivi bákavire kadátenaharama né méaro kíráhiyepe.

5. ~havéke kénora piké behóke tebéhaharevi áíye.

- ~havému kénora piké behóke tebéhaharevi áíye etákiyebu áivi kuinátiri apé iyé kaiyede mé hároe da~rí meméni hipókateiyebake kíró eáino mahé behóre dahókaraharevi y arú méaroi kíráhivi kopáinaharevi ne aiyede, punto 3 koyívareke.

6. iyéde hía~ri koyíri hipokaiteino, ~havé'ke púedaraharavi ~póeva né nurie kivede.

- **Colombiakavi habóva** koyí~ri hipókaténaharama, mahé bahí púedakiyede, yóva~ri hakótiiyede, ~havéke ~póeva nuríene né méaro kíráhiyepe behóke téino kibékiyepe, paré kadáteino kikiyebu ihóboroa né bóai~hara'viare ~ameno éáino mákarore.
- **FARC.EP** bóaipóevama'kavi ñihámare ~póeva né mé kíráhiyede púedarahamu a~rí, hí akémavi, káivi ñihákavi arú ñihé yahúbo tení hipókateiye meatedeníye kohío~ri púedaraharamu mahé káivi mé mahé hobó~rore kíráhiyepe áivi.

PUNTO 6

IYÉKE MÉ KORÉOVA~RI ~HÁRI MEMÉNI BÍRAHAREVI ÁIYE

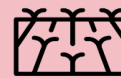
Yópe mauteni méaro kíráharevi ne áiyebake ~havé kuinátiri etákiyepe áivi iyé kohíori me ~hári meméni bíraharama né kapíno kuhúiyé kóhio~ri né héde nópe éaraharevi né áiyebakade arú iyéke hároe éaraharama:

I. kapíye kohío~ri meméni bíyahubo.

- Kapíye kohío~ri meméni bíyahubore, kapí~ri kuhúivire, ~havénekabu aíye, kénobahúra bóhari nahúraharevi mahé yópe máuteni méaro kíráhiye né áiyebakede hipokatekihi yahubore né kíedaiyede (CSVR), bogotá imároi dobarahivi kíráharama 3 paivi korikahaboki hiná arú 3 páivi FARC.EP káivi.
- Iyahubo iyéde meménaharama: (1). Yópe da~rí hipókatena haravi né aino ~híkua nínomu aiyede, (2) yope mauteni méaro kíráharevi né áiyebakede kapí~ri kuhúiyede, (3) yahúboa tení kunámemia yáva~ri hipókateiyede káivi mahé hobóroke né kadáteiye kóhio~ri.

Acuerdo
de
Paz

II. káiyede yópe hipóka tenáharevi áiyé.

CSVVR yahúbo dobáriví yáva~ri éara hárama mamábire ní'yokare ne tóivaiyede iyéke meméni bíraharama yópe máutena haréví né áiyebakede koríkahabove né áinoke.

- iyé karí mahé yávaiye 10 pái ihá bahu kíkiyebu arú iyede eára haréví né áiyebakede kívá~ri hipókateiyede, yóbahi bakiyébu áiyé, ~híkua dápiari hipóka téiyede mé ~harí kuhúiyede né yópe máuteni méaro kírahareví né áiyebakede mémení bíiyede, díeke me kadáteni kapí~ri kuhúiyé nomívare arú ~pámí'yahuboare.
- **CONPES** né áiyoka habóokare vo~rí méa'kiyebu áiyé kóhio~ri káiyede yópe hipókatenaareví áiyede né meméni bírahareví né iyé nieruke náre bohédara haréví né áiyebakede.
- Káiyé yópe hipókatenaareví né áiyebake kohio~ri piká ~rímia presidente habókí kírinímiare pikáta~ra yóvái kívai ihá bahu iyéde meméni bíraharama iyé yópe máutenaareví méaro kíráv~ri né áiyé bákede arú iyéde Plan Nacional de Desarrollo (DNP) né áinoita ~hamóra ~hárama arú núita díede méadari nahua~ri iyé méaro níkiyepé áiví habóokare (constitución) béo~ri ~hárahárama.

III. yópe máutenaareví méaro kiráhiyede mé ~hároeke nakóvari meméni bíraharama mahé hobóroke níeru kóhiori.

- Méaro díez há~ro'pe vo~rí kuhúra ~hárama departamento kávi arú SGP ká SGR Municipio kaví iyé yópe, iyé kohio~ri níeru kíkiyepé yópe máuteni méaro kírahareví né áiyé bákede meméni bíradaiví.

IV. apé mé hároeke né daráhiye.

- Kívé kívári ~póeva iyé bí~hara'vire yóva~ri kadátenaharama né meméni bí~haravire arú apé yahúbo tení hipókateiví arú yahúbo tení meméiví.
- kaiye apé ~aróhe kohio~ri yópe máutenaareví méaro kírahareví áiyé bákede né meméni bíiyede méaro níkiyepé áiví náre mé hároede voráharama maháre ñavabíkiva ñavari yahúinomu áiví.

Yópe mautekiyebu iyé yávaiyebakede ~hádovaiye.

23 ~hára'v~ri Junio aviare 2016 de Koríkahabóva arú FARCA-EP kávi makárokaví bóipóeva, yópe máutenaareví akámaví né yávaiyebakede ~póeva né kóhihi~haravire né iyéde koréovara hiyépe áiví habóoka (Ley estatutaria) No 156 / 2015 ke kámarakaví híe, No 94 / 2015 ke Senadokaví híe, arú díede (Corte Constitucional) habótukubíai haváiyora ~hárama.

Acuerdo
de
Paz

18 ñhara'viare Julio aviare 2016 (corte constitucional) C-379 2016 ke, hedé méavi iyóka habóokake “ñpóevare áipe dápiarari mihá kénobahura yópe mautena harévi méaro kiráhivi (plebiscito) kénora behódahoka~ri káinimãa mé kirahiyede meméni bíraharevi”.

CAPITULO ETNICO

~PÓEVA OBÉBEVI KIRÍYAHUABO (PUEBLOS INDÍGENAS Y OTROS GRUPOS ÉTNICOS) BEHÓDAHOKAINORE NÉ BORÓTEINORE YÓPE MAHÉ HOBÓ~ROARE MÉ ~HEKÍRI KIRÁHAREVI ÁINO (CEPAZDETE).

koríkahaboa arú bóai~póeva FARC-EP kénora behókivarivi tení dahókara harévi áinore ~pamiyahubo arú ñemínivike ñiháre máre yópe báharo~ri a~rí né tóiva~ri hakóitukubo.

6.1.12.1. áipe dápia~ri burú yobore

Koríkahabova arú bóai~póeva FARC-EP adámaada iyahuboa máre kaátedama behókibabenaharévi ~ainore dápiadamaada, méaro tení kiróre, apé~hie háibenore arú ~póeva káino mahé hobó~ro kávi méaro kiráhiyepa a~rí dápiaino. arú ñarádaviva améno áiyebakede, ne hobó~roare tató~ri dáiyebake, né apé~hie kivaéde tatóiyebake arú bohóteiyé ~hené'bore ~améno né váinomakarore ~hári náre méaro háivi áinomú, ne dápiaino, ne íede dápia~ri arú yavídapiainore.

Iyahuboa (pueblos indígenas y otros grupos étnicos) nátamuya apé~hie téiyede ~hári korénahivi, né hobó~roa, né kiríhobó~roa arú ne apé~hie kivaé, né habóteni kéede, mahé mahié arú né ñekuva epéiyebake, iyébu né mé da~rí ~hárahíyé né kénora káinimãa behó kibéharo~ri áiyebakede meméni daróiyé kíkíye mahé hobó~ro colombiare.

6.1.12.2. Yópe dápia~ri bíiye.

Káiyé né boróteni méadaiyebake behókivaro ~kui'kiyepa né áino mákaro kéteni hoéta behókibe ~haravía níkiyebu áino mahé kiríhobó~roare né áiyede meméni bí~ri daróiyede dápiara hivíbuya ~póeva obébe kiríyahuboare, iyáhuboake meméi'ye yópeta mákiyebu a~rí dápiaino mákiyebu apénokavi né bí~rí daróino mákaro, koríkahabova né ~kohéni daróina mákaro náke dobá~ri tóiva~ri né tóivaiye bákede meméinore ~híkua kibéharo~ri áino CEBAW, yóbu káivi ~póeva kuinátiri kiráharama áino – CERD, apénoa hobó~ro kávi kóhihini

yópeta ~pamíva'ke meméharama áino (declaración ONU), arú meméipóeva káinoa hobó~roa káiví kóhíhíni iyétamu ~pamíva're púedare dáiyé né áino (Conv. 169 OIT)

Arú iyébu apé mé kapí~ri daráhiye: áki ké dahára áino kibénoi nébahúma kóhíhíni téino, né bahúma méateni kóhíhi kíró, habóteni kíró, apé daráhiví mamárimí boróteni ~heníñari ~háino kíkíyebu, ñaméma a~rí, ñamékeba ne kopímarake, né meméi'ye arú né kíró árope páinoma, né hobó~ro a~rí púedabeteino háibeno, né kíritavaroa, kíríhobóroa, ne apé~hie kíváe, hobó~roare tatóiyé bákede hakópaiyovaino háiede, né mahiede arú né ñekuvama'kaví koyíyebake, né ~póe'ta távaroa mákede áipe né dabénahiye áino.

6.1.12.3. Hipókamia ~améno níyírore ~háino arú ~havé mákinore ~haino.

Hipókamia ~améno níyírore ~hari koréino makiyébu né behó harúvara haréví a~rí kóhíhíni boróteiyé bákede meméiyede arú méaro ~hari hóe behókí~ro kibéno kírahino mahé hobórore áiyé.

Púedarahiyéke kaateivítamu áino, ~híkua kibéda apé~hie daríbiiví hipóka ~heníñari ~háino, arú ké ~améví ~pamíva'ke meméino áinorema, diními yópe áino kíví ~poeva mahíovari yahúboake meméi yírívíre, mamárimíre yé vaibéda koyí~ri boróteino háírotamuya púedariteiví, koríkahabóva arú apénoka habóva kóhíhíni tóivaiye bákebu iyé.

Hakó~ri makinomuya iyáhuboke meméi'yede nomíva're, híedokívariví arú apévi páivíre. árobahí iyáhuboake meméni daróiví púedabe téino kibéví.

a) Otéiyé meméiyé kíróre áiyé.

RRI né áinore meméni bí~ri doróiyede mé bahú ~hárahivíbuya ~póeva obébe yahúboare, mé habóteini ~kohéni kíróre, hobó~rore kívaró kuinákí hinó aménore havémika né ñekuva epéino mákaro. ~háino makiyébu né kíritava~roare dápiá~ri kíróre arú ~póe'yahuboa ~harí koréni né hipókamia ~améno níyírore ~háino mé da~rí kápí~ra ~hárama.

Hobó~roa voráhino éa~ri díede vo~rí kaátei tukubía. yópebaharó~ri hobó~roa kóavaino né áino mákaroi hakóra hivíbuya, obébe ~póe'yahuboare nói hakórahivíbuya né kívaró~roare ~ameno tení kibéda hobó~ro kóava~ri híno áino mákiyebu mé ~harí'ta yópe bákíyebu áiyé bákede, kíedano mákaro, méadaino mákaro, kutúari haróino, ~hení epéino, yóbahui báharó~ri áinore, tatóino mákarore hakópaiyovaino arú hobó~ro kívariví né ~améi teníburure méadaino. Káiyé iyéde téiví ~hara'hivíbuya mamárimíre ñekúva mákaví né kíébakede, dápiaye bakede ~hári yópe téiví'ta iyáhuboa mákarore yá~ri~hie meméino

amé'bu. ~améteniburu méadaino kíkíyebu ~pamíva arú obébe ~póeva yahúboa máre yóvari kadátana hivíbuya né méaro kiróre ~amé'daino kibéda

Iyé meméi'ye kivá~roare dápia~ri né áiyebake (PDET) ~pamíva arú ñemíniví ~henéboi meméiyede mamárimíre kóhivavíri ~heníñari ~hari daráhivibuya arú né yópe bákiyebu mahé kiráhino né a~rí tóivaino mákarore ~hárita.

b) Kái~hie memei ~hene'bore kiráhiví

Meméi tukúbia kiedaiye báke kóapa ~hené'boi voráhivíbuya ~pamíva arú ñemínivíre boróteni hipokateivíre arú kédareka ~pamíhabovare meméni hipokateivíre arú yópe bákiyebu meméi'ye né áihene'bore máre kiró.

Yé háibeda kíkínomuya obébe ~póe'yahuboa máre habóteiyírivíre tóiva~ri ~heóni maiyóhabe kinómuya né boróteni méadaino mákaro kuinátírí (CTEP), norémare díe kirítava~roare nópe habóhamíoye kiríburu.

c) ~améno níno kibéno (p3,4).

Yópe bakíyebu iyé meméi'ye ~améteino kibébu né áino mákaro, obébe ~póeva yahuúboare máre kíkíhinomuya né dápianore ~hárita.

Obébe ~póeva yahúboare né ~améno téiyede koréi~póevare kadáteino kíkíhinomuya, iná apénoa hobórakaví, mahé hobó~roa kávi né ~hari koréovai mārare, námu "Guardia Indígena arú Guardi Cimarrona".

d) Pátu arú apé amene oténi amedanore méadaino.

- Iyé PNIS meméi'yede ~pamíva arú ñemini yahúboa kíróre maménimíre náke boróteino kívíya, náre hipókateivíke boróteni meména hinóre dáino mákiyebu, norémare púdabeteino kibéno, kuiná ~púravíra kéno mákiyebu áino kibéno, arú páture mahíede tení ne meméi'yede kédá púeda~ri ~hara'hivíbuya, apé páiyede meméiyíriví máre kédareka.
- hobo~roa kóavari hívi ~póeva máhíovari yahúboare dápaino kíkíyebu ~améne otéiyede ~hári ~ároima díe arí arú ~póeva kuiná nívire, kédareka bóa~ri né kuhúimarare.
- Húaidía ne yúaino mákarore durénahiví obébe ~póeva yahúboare debáre náre hipókateivíke borótenio bóha~ri meména hivíbuya. ~pamíva embera áimarare máumena kadáteino kíví, yénoi puerto libertador córdoba ne áino, Antioquiare itúago ne áinore apé ~póeva JIW né áimara san jose del Guaviare kiríví, Nukak Guaviare kávi, mapiripán arú puerto concordia meta, tumáko chagui híai kiríví, awa naríñoi kiríví, yéde máre, consejo Comunitario áiyé Altamira y Frontera arú Chagui hía Municipio de Buenos Aire, mahíova~ro imaro la Alsasi Cauca.

Acuerdo
de
Paz

- Kénora behó dahókari ména kiráhinora korikahabova bóai~póeva FARC-EP ne áino mákarore arú obébe yahubo ~póeva'ke yáva~ri hipóka téivike memeni tenáhivibuya yé váino kibéno, méateni kiré, nívi bakavi kopáino, hobó~roa tatóiyé bákede hakópaiyova~ri arú ne ~améina éái máramakavire bohédari tenáhivibuya, ináre: nukak, embera katio alto san Jorge resguardo caña veral, consejo comunitario né éáino hobó~ro Altamira y frontera, curvadó arú jiguamiando kávi.

e) behótei~henebore ~ameno váivibakavire káivire méaéaino, káiyé apé né ~amé'dayebakede méadaino, iyéke ~havé áino, ~améiteivi bakavire méaéaino, bóaye báke kunaitiri bohédaino arú nópe tebéhara áino.

- ~pamíhabova ~híkuare'ka ~améina téivire méaéaino iyéke meméino dakíyepé edái~póeva púedari ~hárahívibuya né kirítava~roare ihóbo~roa'kavi arú apéno kaví habóva né áino kuinátiri.
- Jurisdiccionales arú extrajudiciales né áiyé bákede meména hiví yópe bákiyebu ~pamíva arú ñemínivike dápianore ~hárahárama kéteni púedari ~haino kikíyebu arú boróteni heníñari ~háino.
- Jurisdicción Especial méaro kiráhinore né meméni daróiyé kikíyebu, áipe éarí ~pamíhabóva "Jurisdicción especial" ne áino'ke áipe éarí meméinomakidí áinore tóiva~ri kuinátiri dápia~ri éaráharama, norémare (Art. 246 CP). áinope arú ñemínivire máre kédeka.
- meméino kikíyebu ~pamíva bóainoi nívi bákavire né ~uméne pupúino kikíyebu névi yebáre kopáini éavire, né hobó~rore mé kiráhiyepé. norémare ~híkua éarí né ~hámena hiyépe bueíno kikíyebu, ~aménatamu mihá ~améino dáivitamu mihá áino kibénora bóainoi nívi bakavire ñemínivi, bohívi, híedova arú híedoromíva.

f) Meméino éarí arú há~ri koréni hipókateino

Kéedara hinómuya korikahabova arú obébe ~póeva yahúboa behó kúiharori áiyé bákede ~hári hipókatena'hivi né meméiyede, korikahabova arú bóai~póeva FARC-EP yópe báharo~ri áivi arú ~pamíhabovare boróteni hipókateivike. né meméinomuya, ~heníñari ~háino, boróteni kadáteni koréino apéno páiyé váino kibeda né apéyahubo kéedaino mákarore (CSVR) meméiyede ~hari koréni hipókateino arú ~améina tévire méaéari, ~pamíva meméiyede ~améno éarí téino kibéda.

- Kéba~haróri né áiyé báke meméiyé bohékírore bohécharahiyé níeru hipókamiata né boróteiyé baákede korikahabova, ~pamíva arú ñemínipóeva yé bahú díe níeru ~héino kibévya, kébarureka hipókamiata né boróteni méadaiye bákebaru.

Obébe ~póeva yahúboa ména kiráhino arú hobó~roare ~hekíri koréni hipókateino.

